

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU, ATSISAKANT SUTEIKTI BANKO PASKOLĄ, TYRIMO

2019 m. liepos 25 d. Nr. (19)SN-93)SP-84
Vilnius

2019 m. balandžio 18 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gautas pareiškėjos *duomenys neskelbtini* (toliau – Pareiškėja) skundas, kuriuo buvo prašoma ištirti, ar Luminor Bank AS Lietuvos skyrius (toliau – Bankas), atsisakydamas suteikti Pareiškėjai paskolą būstui įsigyti, nediskriminavo Pareiškėjos dėl turimos negalios.

Skunde rašoma, kad Pareiškėjai iki pensinio amžiaus yra nustatytas 35 procentų darbingumo lygis. Pareiškėjos neįgalumo pensija yra stabiliausias Pareiškėjos pajamų šaltinis. Pareiškėja teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę gauti kreditą pirmam būstui įsigyti su 20 procentų valstybės subsidija. Bankas yra vienas iš trijų bankų Lietuvoje, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtrauktas į lengvatinius kreditus teikiančių bankų sąrašą. Bankas, vertindamas kredito suteikimo galimybę bei Pareiškėjos pajamas, atsisakė į bendrą pajamų sumą įskaiciuoti Pareiškėjos neįgalumo pensiją.

Pareiškėja konsultavosi su Banko skyriaus, esančio Konstitucijos pr. 21A, Vilniuje (toliau – Skyrius), paskolų vadybininke *duomenys neskelbtini*. Pirmą konsultaciją įvyko 2019 m. vasario mėnesį. Skyriaus paskolų vadybininkė Pareiškėjai paaiškino, kad Bankas kreditų su valstybės subsidija apskritai neteikia.

Pareiškėja raštu kreipėsi į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kuri paaiškino, kad Bankas dalyvauja lengvatinių būsto paskolų programoje. Pareiškėjai antrą kartą apsilankius Skyriuje 2019 m. balandžio mėnesį, vadybininkės „nuomonė pasikeitė, būsto paskolų vadybininkė apie tokią programą girdėjo“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta). Vadybininkė Pareiškėjai paaiškino, kad socialinių išmokų prie bendrų šeimos pajamų, vertindamas šeimos pajamas, Bankas neprideda.

Pareiškėja nurodė, kad Banko interneto svetainėje savarankiškai atliko skaičiavimą dėl galimos Banko paskolos dydžio gavimo ir, pagal Banko pateiktą skaičiuoklę, įvertinus bendras trijų asmenų šeimos pajamas (Pareiškėjos, jos sutuoktinio bei nepilnamečio vaiko) – Pareiškėjos bei jos sutuoktinio gaunamą darbo užmokestį bei Pareiškėjos neįgalumo pensiją – internetinėje skaičiuoklėje nurodyta galimos paskolos suma Pareiškėją tenkino.

Pareiškėja, lankydamosi Skyriuje 2019 m. vasario mėnesį, girdėjo, kaip Skyriaus vadybininkės tarpusavyje šnekėjosi, jog Bankas iki 2017 metų neįgalumo pensijas vertino kartu su kitomis šeimos pajamomis, o vėliau priimtas naujas Banko teisės aktas, pagal kurį nuo 2018 metų Bankas „jokių socialinių išmokų nevertina“.

Pareiškėja Skyriuje bandė paaiškinti, kad neįgalumo pašalpa nėra socialinė išmoka (skirtingai, nei, pavyzdžiui, vienkartinės pašalpos, vaiko pinigai ir pan.), tačiau buvo „neišgirsta“. Bankas atsisakė suteikti Pareiškėjai kreditą, kadangi jos pajamos nebuvo pakankamo dydžio, Bankui atsisakius į šeimos mėnesio pajamų sumą įskaičiuoti Pareiškėjos neįgalumo pensiją.

Pareiškėjos teigimu, Bankas, teikdamas paraišką Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai dėl dalyvavimo lengvatinių paskolų teikimo programoje, vertindamas asmens pajamas būsto paskolai gauti ir atsisakydamas į bendrą asmens pajamų sumą įskaičiuoti neįgalumo pensiją, pažeidžia asmenų su negalia teises pasinaudoti galimybe gauti valstybės pagalbą būsto paskolai nuosavam būstui įsigyti.

Pareiškėja, gavusi neigiamą Banko atsakymą, teikė prašymą dėl mažesnės sumos (23 000 eurų) kredito suteikimo, tačiau Bankas atsisakė suteikti tokį kreditą.

Skunde teigiama, kad pokalbio dėl paskolos suteikimo metu Banko vadybininkė klausinėjo Pareiškėjos apie jos negalią bei ligos diagnozę *duomenys neskelbtini*. Pareiškėja buvo Banko paprašyta patikslinti duomenis apie išlaikytinių skaičių bei finansinius įsipareigojimus, todėl turėjo pateikti Bankui teismo sprendimą, kuriuo vienam iš Pareiškėjos nepilnamečių vaikų nustatyta nuolatinė globa su trečiuoju asmeniu. Teismo sprendime, be kitų duomenų, nurodytos aplinkybės, Pareiškėjos manymu, lėmusios Banko atsisakymą išduoti jai paskolą. Minėtame sprendime nurodyta Pareiškėjos ligos diagnozė, ligos eiga. Pareiškėjos manymu, šios aplinkybės galėjo lemti Banko sprendimą atsisakyti suteikti paskolą.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2019 m. gegužės 10 d. raštu Nr. (19)SN-90)S-352 kreipėsi į Banką, prašydama pateikti informaciją apie tai, ar Bankas gali patvirtinti skunde nurodytas aplinkybes; ar Bankas dalyvauja lengvatinių paskolų pirmam būstui įsigyti programoje; dėl kokių priežasčių Pareiškėjai atsisakyta išduoti lengvatinę būsto paskolą; ar Bankas, išduodamas lengvatines paskolas, vertindamas asmens (šeimos)

pajamas, atsisako į bendrą šeimos pajamų sumą įskaičiuoti asmens neįgalumo pensiją; koks Banko teisės aktas arba galiojanti tvarka tai nustato; taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus, įskaitant teisės aktus, kuriais remiantis Banke nustatyta lengvatinių paskolų teikimo tvarka bei asmenų neįgalumo pensijų (ne)įskaičiavimo į bendrą asmens (šeimos) mėnesio pajamų sumą tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė 2019 m. gegužės 28 d. raštu Nr. (19)SN-93)S-384 kreipėsi į Lietuvos banką, prašydama pateikti nuomonę bei atsakyti į klausimus, ar, Lietuvos banko nuomone, asmens gaunama šalpos neįgalumo pensija turėtų būti priskiriama prie tvarių pajamų, komerciniams bankams vertinant asmens galimybę gauti paskolą būstui įsigyti; ar, vertinant kredito būstui įsigyti suteikimo galimybę fiziniam asmeniui ir įskaičiuojant asmens gaunamą šalpos neįgalumo pensiją į bendrą asmens (šeimos) pajamų sumą, nėra pažeidžiami atsakingo skolinimo principai; ar, Lietuvos banko nuomone, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 739 straipsnio nuostatos, nustatančios apribojimą išieškoti iš skolininko išmokų, mokamų pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymą, ir kitų tikslinių socialinių išmokų, pašalpų ir kompensacijų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nepasiturinčių gyventojų socialinei paramai, yra sviri priežastis atsisakyti asmens gaunamą šalpos neįgalumo pensiją pripažinti netvariomis pajamomis, vertinant asmens galimybes gauti paskolą būstui įsigyti; ar, Lietuvos banko nuomone, atsisakymas į bendrą asmens gaunamų pajamų sumą įskaičiuoti šalpos neįgalumo pensiją, vertinant asmens galimybes gauti banko paskolą būstui įsigyti, yra pagrįstas, įvertinant aplinkybę, kad paskolos grąžinimas yra užtikrinamas asmens įsigyjamo būsto hipoteka, kurios turėtojas – paskolą išduodantis komercinis bankas.

Lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t ė:

2019 m. gegužės 27 d Tarnyboje gautame Banko rašte Nr. K19.51-L46-38 nurodoma, kad Pareiškėja dėl lengvatinės paskolos pirmam būstui įsigyti konsultavosi 2019 m. balandžio 18 d., o paraišką būsto kreditui gauti užpildė 2019 m. balandžio 19 d. Bankas atkreipė dėmesį, kad Banko internetinėje svetainėje pateikta būsto paskolos skaičiuoklė yra preliminari bei, remiantis ja, galutinis sprendimas dėl paskolų suteikimo nėra priimamas. Apie tai informuoja prie skaičiuoklės patalpinta informacinė žinutė „šis rezultatas yra tik informacinio pobūdžio ir remiasi apytikriu skaičiavimu“. Taip pat Bankas atkreipė

dėmesį, jog, Bankui patikrinus Pareiškėjos pajamas oficialiuose registruose, paaiškėjo, kad jos yra mažesnės nei tos, kurias Pareiškėja nurodė paraiškoje. Bankas negali nei patvirtinti, nei paneigti, jog 2019 m. vasarį Pareiškėjai buvo suteikta informacija, kad Bankas nedalyvauja lengvatinių paskolų pirmam būstui įsigyti programoje, kadangi šie įrašai Banko sistemose nėra fiksuoti.

Rašte taip pat pateikiama informacija, kad Bankas dalyvauja lengvatinių paskolų pirmam būstui įsigyti programoje. Bankas, nurodydamas atsisakymo suteikti paskolą priežastis, teigė, kad, gavęs Pareiškėjos paraišką suteikti būsto paskolą, įvertino Pareiškėjos ir jos šeimos kreditingumą ir atsisakė išduoti būsto paskolą dėl nepakankamų pajamų. Bankas, įvertinęs norimą gauti paskolos sumą (38 000 eurų), sutarties trukmę (21 m.), turimus šeimos finansinius įsipareigojimus, šeimos pajamas (830,22 euro) ir Banko reikalaujamą sumą pragyvenimui (770 eurai), nepilnamečiam vaikui Pareiškėjos teikiamą išlaikymą (50 eurų), išorinių duomenų bazių patikrinimo rezultatus bei kitas kreditingumo vertinimui reikšmingas aplinkybes, apskaičiavo, kad Pareiškėjos šeimos pajamų nepakanka paskolai gauti. Kreditingumo vertinimo metu Bankas nustatė, kad Pareiškėjos darbo užmokestis yra 162,75 euro, Pareiškėjos sutuoktinio darbo užmokestis – 410,20 euro. Net ir įtraukus Pareiškėjos gaunamą 257,27 euro neįgalumo pensiją, Pareiškėjos šeimos pajamos nėra pakankamos būsto paskolai gauti.

Bankas nurodė, kad, išduodamas lengvatines paskolas, vertindamas asmens (šeimos) pajamas, į bendrą šeimos pajamų sumą netraukia asmens neįgalumo pensijos. Bankas pažymėjo, kad lengvatinių paskolų pirmam būstui įsigyti suteikimą reglamentuojantys teisės aktai nenumato specialių kredito gavėjų kreditingumo vertinimo taisyklių. Bankas, suteikdamas lengvatines paskolas pirmam būstui įsigyti, vadovaujasi bendrais būsto kreditų teikimo veiklą reglamentuojančiais teisės aktais – Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymu (toliau – Įstatymas) ir Atsakingo skolinimo nuostatais, patvirtintais Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 03-144 (toliau – Nuostatai). Bankas, vertindamas šeimos (asmens) pajamas, vadovaujasi Nuostatais, pagal kuriuos, sudarant paskolos sutartį, turi būti tinkamai įvertintas vartotojo kreditingumas, t. y. Bankas turi tinkamai nustatyti tvarias vartotojo pajamas, tinkamai įvertinti įsipareigojimų ir pajamų santykį, turi būti vertinamas ilgalaikis pajamų tvarumas (ypač atsižvelgiant į kliento amžių ir jo galimą įtaką gaunamoms pajamoms), įvertinti galimą pajamų kaitą ateityje. Atsakingo skolinimo nuostatais siekiama skatinti kredito davėjus vykdyti atsakingą skolinimo praktiką ir neprisiimti pernelyg didelės kredito rizikos, apsaugoti vartotojus nuo per didelės finansinių įsipareigojimų naštos ir ugdyti atsakingo skolinimo principus, bei skatinti klientus atidžiau vertinti prisiimamus ilgalaikius finansinius įsipareigojimus ir savo galimybes juos vykdyti.

Vykdydamas Įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus Bankas pasitvirtino Kredito gavėjų kreditingumo vertinimo taisyklės, kurios yra parengtos, remiantis Įstatymu ir Nuostatais. Bankas, vykdydamas būsto kreditų teikimo veiklą, vadovaujasi šiomis taisyklėmis, Įstatymu ir Nuostatais.

Bankas pažymėjo, kad Įstatyme ir Nuostatuose nepateikiamas sąrašas kredito gavėjo pajamų, kurios laikomos tvariomis, ir kredito davėjai turi teisę spręsti, kokias pajamas laikyti tvariomis ir priimtinomis kredito davėjui. Bankas sprenddamas, kokias kredito gavėjo pajamas laikyti tvariomis ir priimtinomis, atsižvelgia į pajamų pobūdį, jų stabilumą, galimą kaitą ateityje, keliamą kredito riziką ir kt.

Pagal savo esmę paskirta neįgalumo pensija yra skiriama sergančio žmogaus patiriamoms papildomoms išlaidoms (gydymas, konsultacijos, medikamentai) kompensuoti. Be to, CPK numatyta, kad išieškojimas iš tokio pobūdžio pajamų nėra galimas (CPK 793 str. 6 p.), t. y. išmokos, iš kurių išieškoti negalima, yra išmokos, mokamos pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymą, ir kitos tikslinės socialinės išmokos, pašalpos ir kompensacijos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nepasiturinčių gyventojų socialinei paramai. Tai reiškia, kad, kredito gavėjui laiku nevykdant įsipareigojimų pagal su kredito davėju pasirašytą kredito sutartį, Bankas negalėtų išieškoti iš tokių kredito gavėjo pajamų. Atsižvelgdamas į tokių pajamų pobūdį ir keliamą kredito riziką, Bankas, vertindamas kredito gavėjų kreditingumą, į kredito gavėjo šeimos pajamų sumą neįtraukia asmens neįgalumo pensijos.

2019 m. birželio 19 d. gautame Lietuvos banko Priežiūros tarnybos rašte Nr. S2019(21.12.E-2101)-12-3255 nurodoma, kad kredito sutarčių, kai įsipareigojimų vykdymas užtikrinamas nekilnojamojo turto hipoteka, teikimą reglamentuoja Įstatymas ir Nuostatai. Įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prieš kredito sutarties sudarymą kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais, privalo atlikti išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą.

Nuostatų 32 punkte pateikiamas informacijos, kurią kredito davėjas, vertindamas kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti, sąrašas. Be kitos Nuostatų 32 punkte išvardintos informacijos, kredito davėjas turi surinkti ir įvertinti informaciją apie kredito gavėjo pajamas, jų įvairovę, tvarumą, galimą kaitą ateityje ir pan. Kredito davėjas turi užtikrinti, kad kredito gavėjo galimybės vykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį nebūtų vertinamos nepagrįsta prielaida ar nepagrįstais lūkesčiais, kad kredito pajamos reikšmingai padidės. Nuostatų 8.2 papunktyje nustatyta, kad turi būti vertinami visi objektyviai numanomi reikšmingi veiksniai, atsižvelgiant į kredito gavėjo pateiktą, iš kreditingumui vertinti naudojamų registru bei informacinių sistemų gautą informaciją ir kitą kredito davėjui prieinamą informaciją, galintys turėti įtakos kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokie kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai. Vadovaujantis

Nuostatų 20.3 papunkčiu, mėnesio pajamos suprantamos kaip kredito gavėjo mėnesio pajamos, kuriomis jis gali faktiškai disponuoti atskaičius teisės aktuose nustatytus iš pajamų išskaičiuojamus mokesčius. Apskaičiuojant mėnesio pajamas turi būti atsižvelgiama į ne mažiau kaip šešių paskutinių mėnesių kredito gavėjo pajamų, kurias kredito davėjas pripažįsta tvariomis, vidurkį ir įvertinamas ilgalaikis pajamų tvarumas. Kito laikotarpio kredito gavėjo tvarių pajamų vidurkis gali būti taikomas, kai kredito davėjas turi pagrįstų ir pakankamų įrodymų, kad konkrečiu atveju kito laikotarpio kredito gavėjo pajamos gali būti laikomos tvariomis ir atitinkamo laikotarpio taikymas nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų.

Lietuvos bankas rašte pažymėjo, kad kredito davėjas kiekvienu konkrečiu atveju turi teisę pats nustatyti, kokios kredito gavėjo pajamos laikomos tvariomis, atsižvelgdamas į Nuostatų 32 ir 33 punktus. Įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais ir pagal šio straipsnio 11 dalį priimtu priežiūros institucijos teisės aktu, privalo patvirtinti kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisykles, kuriose būtų nustatytos kreditingumo vertinimo procedūros ir nurodyta informacija, kuria remiantis atliekamas kreditingumo vertinimas, ir jų laikytis vykdydamas kredito teikimo veiklą. Nuostatų 20.3 papunktyje nustatyta, kad tai, kokios kredito gavėjo pajamos laikomos tvariomis, nustato kredito davėjas. Taigi pajamų tvarumo vertinimas paliekamas kredito davėjo diskrecijai, t. y. konkrečiu atveju kredito davėjas, vertindamas visą galimą riziką, kurios pagrįstai galima tikėtis kredito suteikimo laikotarpiu, pats sprendžia, iš kokių šaltinių kredito gavėjo gaunamos pajamos laikytinos tvariomis. Kadangi kredito gavėjo pajamų tvarumo vertinimas yra labai svarbi kredito gavėjo kreditingumo vertinimo dalis, kredito davėjas, siekdamas užtikrinti kredito gavėjų nediskriminavimą, vadovaudamasis Nuostatų 20.3 papunkčiu ir 36 punktu, Įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos banko nuomone, savo vidinėse taisyklėse turėtų detalizuoti tokių pajamų vertinimo kriterijus ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi.

Nei Įstatymas, nei Nuostatai nepateikia tvarių pajamų apibrėžimo arba pajamų, kurios gali būti laikomos tvariomis, sąrašo, tačiau praktikoje įprastai tvariomis pajamomis pripažįstamos tokios kredito gavėjo pajamos, kurių pagrįstai galima tikėtis kredito suteikimo laikotarpiu. Atsižvelgiant į tai, kad turi būti vertinamas ilgalaikis pajamų tvarumas, kredito davėjas privalo įvertinti, ar kredito davėjas bus pajėgus vykdyti finansinius įsipareigojimus visą kredito sutarties galiojimo laikotarpį. Vertinant kredito gavėjo pajamų tvarumą taip pat gali būti svarbios įvairios papildomos aplinkybės, pavyzdžiui, pajamų pobūdis, kiek laiko gaunamos pajamos, laikotarpis, kurį bus gaunamos pajamos (ar darbo sutartis terminuota, nustatytas bandomasis laikotarpis, ar nustatytas šalpos gavimo terminas), ir pan. Lietuvos banko nuomone, jei kredito davėjas turi pagrįstų įrodymų, kad pajamos bus gaunamos ne visą kredito

sutarties laikotarpį, tokiu atveju jis negali vertinti tokių pajamų, t. y. laikyti tokias pajamas tvariomis. Taigi, gali susiklostyti situacijos, kad, neatsižvelgiant į pajamų rūšį, priklausomai nuo nustatytų aplinkybių, gaunamos pajamos gali būti pripažįstamos arba nepripažįstamos tvariomis.

Lietuvos bankas atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme nustatytą pareigą įvertinti vartotojo kreditingumą, padarė išvadą, kad Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio nuostatos suponuoja pareigą atsižvelgti į visus veiksnius, kurie gali būti reikšmingi vertinant vartojimo kredito gavėjo pajėgumą įvykdyti iš siekiamo gauti kredito kylančius įsipareigojimus. Teismas pabrėžė, kad vartojimo kredito gavėjo pajėgumas įvykdyti prisiimamą įsipareigojimą turi būti vertinamas visapusiškai, tinkamai individualizuojant atskirus atvejus ir individualiai atsižvelgiant į kiekvieną atvejį. Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo kreditų reguliavimas yra panašus, manytina, kad galima vadovautis teismų pateikta teisės aiškinimo analogija.

Lietuvos banko manymu, galima daryti išvadą, kad bendru atveju, įvertinus visas aplinkybes, šalpos pensija gali būti laikoma tvariomis pajamomis, tačiau pajamų tvarumą gali lemti įvairūs veiksniai, todėl, atliekant kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, pajamų tvarumas nustatomas paties kredito davėjo, įvertinus visas nustatytas individualias ir kredito davėjui žinomas reikšmingas aplinkybes.

Lietuvos bankas nurodė, kad CPK 739 straipsnyje nustatomos pinigų sumos, iš kurių negalima išieškoti. Taigi CPK reguliuojami santykiai, susiję su vartotojų apsauga jiems įsiskolinus, o Nuostatų reguliuojami ikisutartiniai ir sutartiniai santykiai, siekiant apsaugoti vartotojus, kad jie neprisiimtų per didelių finansinių įsipareigojimų. Atsižvelgiant į tai, jog CPK reguliavimu siekiama skirtingų tikslų, Lietuvos banko nuomone, CPK 739 straipsnyje nustatytas reguliavimas neturėtų būti siejamas su tvarių pajamų nustatymu.

Lietuvos banko rašte teigiama, kad Įstatymo 12 straipsnio 6 dalyje nustatyta, jog kredito davėjas turi teisę suteikti kreditą kredito gavėjui tik tuo atveju, kai kreditingumo vertinimo rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad kredito gavėjo įsipareigojimai pagal kredito sutartį, tikėtina, bus įvykdyti laikantis kredito sutartyje nustatytų sąlygų. Kreditingumo vertinimas neturėtų būti grindžiamas vien tuo, kad įkeičiamo nekilnojamojo turto vertė viršija bendrą kredito sutarties sumą, arba prielaida, kad nekilnojamojo turto vertė didės, išskyrus atvejus, kai kredito sutarties tikslas – statyti arba atnaujinti (modernizuoti) nekilnojamojo turtą (Įstatymo 12 straipsnio 4 dalis). Nuostatų 27 punkte nustatyta, kad Kredito gavėjo kreditingumo vertinimo tikslas yra įvertinti kredito gavėjo galimybes prisiimti pagal kredito sutartį konkretų įsipareigojimą, kurį kartu su jau turimais finansiniais įsipareigojimais kredito gavėjas būtų pajėgus įvykdyti. Taip siekiama išvengti, kad suteiktas kreditas nebus gražintas, įmokos bus

mokamos pavėluotai arba kreditas bus priverstinai gražintas panaudojant kredito gavėjo įkeistą nekilnojamąjį turtą. Vadovaujantis Nuostatų 28 punktu, kredito davėjo sprendimas suteikti kreditą grindžiamas atsargiu ir išsamiu kredito gavėjo galimybių kreditą gražinti kredito sutarties trukmės laikotarpiu vertinimu. Kredito davėjo kreditų teikimo politika turi būti pagrįsta principu, kad kreditas bus gražinamas kredito gavėjo pajamomis, o ne dėl priverstinio gražinimo iš įkeičiamo nekilnojamojo turto arba dėl jo vertės pokyčių. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.38 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus. CK taip pat nustatyta, kad hipoteka suteikia šios daiktinės teisės turėtojui patenkinti hipoteka užtikrintą reikalavimą. Hipoteka užtikrinamas pagrindinio reikalavimo įvykdymas ir iš šio reikalavimo atsirandančių palūkanų išieškojimas. Be to, vadovaujantis Įstatymo nuostatomis, kredito davėjas turėtų išnaudoti visas objektyviai įmanomas galimybes ir tinkamas priemones išsaugoti kredito sutartį, o teise vienašališkai nutraukti kredito sutartį arba teise pareikalauti sugražinti visą kreditą prieš terminą nenutraukiant kredito sutarties pasinaudoti tik kaip kraštutine priemone (Įstatymo 21 ir 23 straipsniai).

Taigi, vadovaudamasis teisės aktuose nustatytais atsakingojo skolinimo reikalavimais, kredito davėjas, visų pirma, turi įvertinti, ar vartotojas sugebės tinkamai vykdyti prisiimamus finansinius įsipareigojimus nuosavais pajamų srautais, o ne dėl priverstinio gražinimo iš įkeičiamo nekilnojamojo turto. Kredito gavėjo kreditingumo vertinimas ir pajamų tvarumo nustatymas svarbus, siekiant įsitikinti, kad kredito gavėjas sugebės vykdyti kredito sutartį, t. y. prisiimamus finansinius įsipareigojimus, o nekilnojamojo turto hipoteka, kaip prievolių užtikrinimo priemonė, – suteikia garantijas kredito davėjui, kad, kredito gavėjui nevykdant arba netinkamai vykdant prievolės pagal kredito sutartį, įsipareigojimais bus padengti realizavus nekilnojamąjį turtą.

Aplinkybė, jog asmuo turi teisę gauti valstybės subsidiją pirmam būstui įsigyti, nereiškia, kad kredito davėjas privalo suteikti vartotojui paskolą būstui įsigyti, kadangi tokios paskolos teikiamos bendra teisės aktų nustatyta tvarka, t. y. kredito davėjai neatleidžiami nuo pareigos laikytis visų teisės aktuose nustatytų reikalavimų.

2019 m. liepos 10 d. telefonu susisiekus su Banko atstove *duomenys neskelbtini*, Banko atstovė papildomai paaiškino, kad Pareiškėjos ligos diagnozė neturėjo įtakos, priimant sprendimą dėl paskolos išdavimo. Banko atstovė paaiškino, kad Bankas vertino Pareiškėjos pajamas bei jų tvarumą. Pareiškėjos Bankui pateiktas dėl jos priimtas teismo sprendimas buvo svarbus tik vertinant Pareiškėjos finansinius įsipareigojimus, kadangi minėto teismo sprendimo pagrindu Pareiškėja privalo mokėti išlaikymą nepilnamečiam vaikui. Sprendimas atsisakyti išduoti paskolą priimtas dėl per mažų Pareiškėjos pajamų. Bankui įvertinus Pareiškėjos (šeimos) pajamas bei mėnesio sumos dydį, kuris turi likti šeimai pragyventi,

sumokėjus paskolos grąžinimo įmoką Bankui, paaiškėjo, kad mėnesio įmokai, skirtai paskolai grąžinti, atskaičius būtinas šeimai palikti lėšas, lieka tik 10 eurų suma, kuri yra ženkliai per maža. Tokia įmokos suma nebuvo pakankama nė vienai Pareiškėjos teiktose paraiškose nurodytai paskolos sumai grąžinti. Banko atstovė pažymėjo, kad Pareiškėjos (šeimos) gaunamų pajamų suma nebuvo pakankama, net jei į Pareiškėjos (šeimos) mėnesio pajamas būtų įskaičiuota Pareiškėjos neįgalumo pensija.

2019 m. liepos 18 d. Bankas el. paštu pateikė papildomus paaiškinimus, kad, vykdydamas Įstatyme ir Nuostatuose nustatytus reikalavimus (Įstatymo 12 straipsnio 1 ir 2 dalys, 13 straipsnio 1 dalis, Nuostatų III, IV, V, VI, VII skyrių nuostatos), Bankas, vertindamas kredito gavėjo (šeimos) kreditingumą, įvertina, ar kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus įsipareigojimus visą kredito sutarties laikotarpį, ir, be kita ko, vertina gaunamas pajamas, jų pobūdį, galimą kaitą ateityje, vidutines tikėtinas būtiniausias namų ūkio išlaikymo išlaidas, kredito istoriją, turimus finansinius įsipareigojimus ir kitas finansines bei ekonomines aplinkybes.

Pareiškėja kreipėsi į Banką su prašymu suteikti 38 000 eurų paskolos sumą 21-erių metų laikotarpiui. Pareiškėjos šeimos kreditingumo vertinimo metu Bankas, surinkęs informaciją iš Pareiškėjos ir patikrinęs ją išorinėse duomenų bazėse, nustatė, kad Bankui priimtinos tvarios Pareiškėjos šeimos mėnesio pajamos sudaro 572,95 euro – Pareiškėjos darbo užmokestis (162,75 euro), Pareiškėjos sutuoktinio darbo užmokestis (410,20 euro). Pareiškėja pagal teismo nutartį vieno iš vaikų išlaikymui turi mokėti 50 eurų per mėnesį. Atsižvelgdamas į Nuostatų 30 punkte numatytą pareigą vertinant kredito gavėjo kreditingumą įvertinti ir vidutines tikėtinas būtiniausias namų ūkio išlaikymo išlaidas, Bankas Kreditavimo instrukcijoje privatiems asmenims (5.5 punktas), atsižvelgdamas į kredito gavėjo gyvenamąją vietą, nustatė namų ūkio išlaidas, kurios turi likti sumokėjus mėnesio kredito įmoką. Pareiškėjos šeimoje yra 2 suaugę ir 1 išlaikytinis iki 18 metų. Atsižvelgiant į Pareiškėjos šeimos gyvenamąją vietą (Vilnius) ir šeimos narių skaičių, Bankas nustatė, kad Pareiškėjos šeimos ūkio išlaidos, liekančios po kredito įmokos sumokėjimo, turėtų sudaryti 770 eurų per mėnesį. Įvertinus Bankui priimtinas Pareiškėjos šeimos pajamas (572,95 euro), Bankas nustatė, kad jos yra mažesnės nei būtinos šeimos ūkio išlaidos (770 eurų per mėnesį), todėl Pareiškėjai negali būti suteiktas prašomas kreditas.

Konsultacijos metu buvo apskaičiuota, kad, net ir įtraukus Pareiškėjos gaunamą 257,27 euro neįgalumo pensiją į šeimos pajamas (pajamos tokiu atveju sudarytų 830,22 euro per mėnesį), Pareiškėjos šeimai liekanti suma, iš gaunamų pajamų atėmus finansinius įsipareigojimus (50 eurų per mėnesį) ir būtinas namų ūkio išlaidas (770 eurų per mėnesį), būtų nepakankama kredito įmokos sumokėjimui. Pareiškėjos šeima galėtų skirti 10 eurų per mėnesį būsto kredito dengimui, ir ji būtų nepakankama būsto kredito mėnesio įmokai dengti.

Bankas pažymėjo, kad kredito gavėjo pajėgumas įvykdyti prisiimamus finansinius įsipareigojimus Banke vertinamas individualiai, visapusiškai atsižvelgiant į konkretaus atvejo aplinkybes. Pareiškėjos (šeimos) kreditingumo vertinimo metu surinkta informacija parodė, kad Pareiškėjos šeimos gaunamos pajamos, net ir įvertinus gaunamą neįgalumo pensiją, neatitinka teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir yra nepakankamos būsto kreditui gauti.

Bankas kartu pateikė Tarnybai Lietuvos Banko Priežiūros tarnybos raštą, kuriame Lietuvos bankas pateikė išaiškinimą, kaip su nekilnojamoju turtu susijusio kredito davėjai turi įgyvendinti praktikoje reikalavimus, susijusius su kreditingumo vertinimu. Šiame rašte Lietuvos bankas, be kita ko, pasisako apie socialinių išmokų vertinimą ir atkreipia dėmesį, kad tam tikrų rūšių pajamos (valstybės ar kitokios socialinės išmokos) signalizuoja, kad asmuo yra finansiškai ir (arba) socialiai pažeidžiamas.

Bankas nurodė, kad, kaip minėta 2019 m. gegužės 24 d. rašte, neįgalumo pensija pagal savo esmę yra skiriama sergančio žmogaus patiriamoms papildomoms, su sveikatos gydymu (gerinimu), susijusioms išlaidoms kompensuoti, į tokio pobūdžio išlaidas negali būti nukreipiamas išieškojimas. Atsižvelgdamas į tokių pajamų pobūdį, keliamą kredito riziką, įvertinęs, kad tokias pajamas gaunantys asmenys yra labiau finansiškai ir (arba) socialiai pažeidžiami, bei siekdamas neskatinti neatsakingo skolinimosi, Bankas į kredito gavėjo šeimos pajamų sumą neįtraukia asmens gaunamos neįgalumo pensijos.

Bankas su 2019 m. liepos 18 d. paaiškinimais pateikė 2019 m. kovo 14 d. Banko kredito rizikos departamento direktoriaus patvirtintą Banko Kreditavimo instrukciją privatiems klientams (toliau – Instrukcija), Pareiškėjos Bankui pateiktą 2017 m. birželio 13 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimą dėl nepilnamečio vaiko atskyrimo, globos nustatymo, išlaikymo vaikui priteisimo, Pareiškėjos teiktą paraišką Bankui dėl paskolos suteikimo, Banko gautus duomenis iš viešųjų registrų (Valstybinio socialinio draudimo fondo, Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos) apie Pareiškėjos bei jos sutuoktinio pajamas, šeimos narių skaičių, Banko darbuotojų pildytą paskolos skaičiuoklę pagal gautus duomenis apie Pareiškėjos pajamas.

Lygių galimybių kontrolierius

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo siekiama įvertinti, ar Bankas, būdamas kredito paslaugų teikėjas, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas

lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas *inter alia* negalios, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimties, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminaciją dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau

palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y. aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y. teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Įstatymo, kurio paskirtis – nustatyti su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito teikimo sąlygas ir informavimo apie šias sąlygas reikalavimus, kredito davėjo, kredito tarpininko ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus pareigas bei atsakomybę vykdant šiame įstatyme numatytą veiklą, 2 straipsnio 11 dalyje nustatyta, jog kredito davėjas – tai asmuo, išskyrus fizinį asmenį ir pelno nesiekiantį juridinį asmenį, kuris verslo tikslais teikia arba įsipareigoja suteikti kreditą. Kredito gavėjas apibrėžiamas kaip fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti arba sudaro kredito sutartį asmeninėms, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms (2 str. 13 d.).

Remiantis Įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, prieš kredito sutarties sudarymą kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais ir pagal šio straipsnio 11 dalį priimtu priežiūros institucijos teisės aktu, privalo atlikti išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą. Kredito davėjas, atlikdamas kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, turi atlikti ir kredito gavėjo situotinio kreditingumo

vertinimą, išskyrus atvejus, kai kreditas suteikiamas asmeniniams kredito gavėjo poreikiams ir vertinami visi finansiniai įsipareigojimai ir asmeninės kredito gavėjo pajamos.

Kreditingumo vertinimas turi būti grindžiamas šiais atsakingojo skolinimo principais (12 str. 2 d.):

1) kredito davėjas, prieš priimdamas sprendimą suteikti kreditą kredito gavėjui, įvertina kredito gavėjo kreditingumą, atsižvelgdamas į veiksnius, kurie svarbūs tikrinant, ar kredito gavėjas galės vykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį, ypač į tokius kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai;

2) skolinimas grindžiamas kredito gavėjo finansinių įsipareigojimų pagal kredito ir kitas sutartis ir pajamų santykio ribojimu;

3) skolinimas grindžiamas bendros kredito sumos ir įkeičiamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu ir (arba) bendros kredito sumos ir įsigyjamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu;

4) skolinimas grindžiamas kredito sutarties trukmės ribojimu ir reguliariomis likusią gražinti kredito sumą mažinančiomis kredito įmokomis.

Kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais ir pagal šio straipsnio 11 dalį priimtu priežiūros institucijos teisės aktu, privalo patvirtinti kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisykles, kuriose būtų nustatytos kreditingumo vertinimo procedūros ir nurodyta informacija, kuria remiantis atliekamas kreditingumo vertinimas, ir jų laikytis vykdydamas kredito teikimo veiklą (12 str. 3 d.). Kreditingumo vertinimas neturi būti grindžiamas vien tik tuo, kad įkeičiamo nekilnojamojo turto vertė viršija bendrą kredito sumą, arba prielaida, kad nekilnojamojo turto vertė didės, išskyrus atvejus, kai kredito sutarties tikslas – statyti arba atnaujinti (modernizuoti) nekilnojamąjį turtą (12 str. 4 d.). Kredito davėjas turi teisę suteikti kreditą kredito gavėjui tik tuo atveju, kai kreditingumo vertinimo rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad kredito gavėjo įsipareigojimai pagal kredito sutartį, tikėtina, bus įvykdyti laikantis kredito sutartyje nustatytų sąlygų (12 str. 6 d.).

Pagal Nuostatų 7 ir 8 punktus, atsakingoju skolinimu laikoma tokia kredito davėjų skolinimo veikla, kai kredito davėjas tinkamai atlieka išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, neprisiima pernelyg didelės kredito rizikos, nesudaro galimybės kredito gavėjui prisiimti pernelyg didelių finansinių įsipareigojimų ir neprisideda prie sisteminės rizikos susidarymo galimybės.

Atsakingasis skolinimas remiasi šiais reikalavimais:

- kredito davėjas, prieš priimdamas sprendimą suteikti kreditą kredito gavėjui, remdamasis pakankama informacija ir įrodymais, visapusiškai įvertina kredito gavėjo kreditingumą;

- vertinami visi objektyviai numanomi reikšmingi veiksniai, atsižvelgiant į kredito gavėjo pateiktą, iš kreditingumui vertinti naudojamų registru bei informacinių sistemų gautą informaciją ir kitą kredito davėjui prieinamą informaciją, galintys turėti įtakos kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokie kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai;

- kredito davėjas turi siekti, kad jo vykdoma skolinimo veikla neprisidėtų prie sisteminės rizikos susidarymo galimybės;

- skolinimas grindžiamas bendros kredito sumos (toliau – kredito suma) ir įkeičiamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu ir (arba) kredito sumos ir įsigyjamo arba statomo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu, taikant maksimalios leistinos kredito sumos ir įkeičiamo nekilnojamojo turto vertės santykio rodiklį;

- skolinimas grindžiamas kredito gavėjo vidutinės įmokos pagal skolinius įsipareigojimus ir pajamų santykio ribojimu;

- skolinimas grindžiamas maksimalios kredito sutarties trukmės ribojimu ir reguliariomis negrąžintą kredito sumą mažinančiomis įmokomis.

Remiantis Nuostatų 20.3 papunkčiu, mėnesio pajamos – kredito gavėjo mėnesio pajamos, kuriomis jis gali faktiškai disponuoti atskaičius teisės aktuose nustatytus iš pajamų išskaičiuojamus mokesčius. Apskaičiuojant mėnesio pajamas turi būti atsižvelgiama į ne mažiau kaip šešių paskutinių mėnesių kredito gavėjo pajamų, kurias kredito davėjas pripažįsta tvariomis, vidurkį ir įvertinamas ilgalaikis pajamų tvarumas. Kito laikotarpio kredito gavėjo tvarių pajamų vidurkis gali būti taikomas, kai kredito davėjas turi pagrįstų ir pakankamų įrodymų, kad konkrečiu atveju kito laikotarpio kredito gavėjo pajamos gali būti laikomos tvariomis ir atitinkamo laikotarpio taikymas nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų. Kokios kredito gavėjo pajamos laikomos tvariomis, nustato kredito davėjas, atsižvelgdamas į Nuostatų 32 ir 33 punktus.

Pagal Nuostatų 32 punktą, kredito davėjas, vertindamas kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti ir įvertinti informaciją apie kredito gavėjo pajamas, jų įvairovę, tvarumą, galimą kaitą ateityje ir pan. Kredito davėjas turi užtikrinti, kad kredito gavėjo galimybės įvykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį nebūtų vertinamos nepagrįsta prielaida ar nepagrįstais lūkesčiais, kad kredito gavėjo pajamos reikšmingai padidės; kredito gavėjo skolinius įsipareigojimus pagal kredito ir kitas sutartis, bei kitus finansinius įsipareigojimus, remdamasis kredito gavėjo pateikta informacija. Kredito gavėjams, kurių pajamos gali gerokai kisti (pavyzdžiui, dividendų, pajų pajamos, nekilnojamojo turto nuomos pajamos, pajamos iš investicinės veiklos arba nekilnojamojo turto pardavimo pajamos ir pan.) arba dėl kurių pajamų

tvarumo abejojama, taikomi griežtesni apribojimai, nei nustatyta priedo lentelėje. Šiame punkte nurodytais atvejais ir tada, kai kredito gavėjas verčiasi individualia veikla, dirba pagal verslo liudijimą arba sezoninius darbus ir gauna nereguliaras pajamas, kredito davėjas turi imtis pagrįstų priemonių, kad patikrintų kredito gavėjo pajamų tvarumą ir informaciją, susijusią su kredito gavėjo galimybėmis įvykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį (Nuostatų 33 p.).

Pareiškėja skunde nurodė, kad Bankas į bendras Pareiškėjos (šeimos) pajamas neįskaičiavo jos gaunamos neįgalumo pensijos; taip pat nurodė, jog Bankas, gavęs informaciją apie jos negalią bei ligos diagnozę, priėmė neigiamą sprendimą dėl būsto kredito išdavimo.

Tyrimo duomenimis nustatyta, jog Pareiškėja į Banką kreipėsi 2019 m. balandžio 19 d., prašydama suteikti 38 000 eurų lengvatinę būsto paskolą. Taip pat, Pareiškėjos teigimu, į Banką ji pakartotinai kreipėsi 2019 m. gegužės mėnesį dėl mažesnės sumos (23 000 eurų) kredito suteikimo. Pareiškėjai pateiktas neigiamas atsakymas dėl paskolos suteikimo.

Rašytiniame paaiškinime Bankas nurodė, jog atsisakymą išduoti kreditą lėmė Pareiškėjos kreditingumo vertinimo rodikliai. Neigiamą atsakymą lėmė tai, jog Pareiškėjos pajamos buvo nepakankamos prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti. Kaip nustatyta iš Banko paaiškinimų, Pareiškėjos (šeimos) pajamos, įvertinus turimus finansinius įsipareigojimus, atskaičius sumą, būtiną palikti šeimai pragyventi, nebuvo pakankamos paskolai gauti. Iš Banko pateiktų skaičiavimų bei paaiškinimų nustatyta, jog, įvertinus Pareiškėjos kreditingumą, Pareiškėjos (šeimos) gaunamų per mėnesį pajamų suma nebuvo pakankama lengvatinei paskolai išduoti net ir tuo atveju, jeigu į Pareiškėjos (šeimos) mėnesio pajamų sumą būtų įskaičiuota Pareiškėjos neįgalumo pensija.

Pažymėtina, jog, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, būtina išsiaiškinti, ar tam tikrą skundžiamo asmens elgesį (veiksmus ar neveikimą), kuriuo pasireiškė nepalankus poveikis skundą pateikusiam asmeniui, lėmė nukentėjusiojo asmens savybė.

Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad atsisakymą išduoti Banko paskolą lėmė Pareiškėjos kreditingumo vertinimo rezultatai, pajamų, Banko vertintų kaip tinkamų finansinių įsipareigojimų vykdymui, lygis, atsižvelgiant į teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus paskolos davėjui vykdyti atsakingo skolinimo veiklą, išsamiai įvertinti kredito gavėjo bei jo sutuoktinio finansinę padėtį bei galimybę grąžinti kreditą (Su nekilnojamoju turtu susijusio kredito įstatymo 12 str., 13 str., Nuostatai). Taigi šiuo atveju Banko sprendimą atsisakyti išduoti paskolą lėmė Pareiškėjos (šeimos) bendras pajamų lygis, kuris yra vienas iš svarbiausių rodiklių, Bankui vertinant asmens galimybę nustatytais terminais grąžinti Banko paskolą bei mokėti kredito įmokas. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, kad Pareiškėjos negalia lėmė Banko sprendimą atsisakyti Pareiškėjai suteikti būsto kreditą.

Remiantis nurodytais argumentais, konstatuotina, kad Bankas, teikdamas kredito teikimo paslaugas, nepadarė pažeidimo, nurodyto Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte.

Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad Bankas pagal viduje susiklosčiusią praktiką, vertindamas asmenų, pateikiančių paraiškas kreditui gauti, pajamas, į bendrą tvarių pajamų, t. y. pajamų, tinkamų finansiniams įsipareigojimams Bankui vykdyti, sumą neįtraukia asmenų neįgalumo pensijos sumos. Banko pateiktoje vidinėje Banko tvarkoje – Instrukcijoje, pagal kurią Banko atsakingi darbuotojai vykdo privačių Banko klientų kreditingumo vertinimą bei priima sprendimus dėl paskolų išdavimo, nurodoma, jog Kliento gaunamos pajamos turi būti nuolatinės, reguliarios ilgą laiką, prognozuojamos ir įrodomos pagal pajamų tipą. Klientas, gaunantis pajamas iš darbo santykių, privalo turėti nuolatinę darbovietę, kurioje bandomasis laikotarpis yra sėkmingai pasibaigęs. Priimtina pajamų valiuta – eurai (Instrukcijos 4.3 p). Instrukcijos 1 priede (Pajamų vertinimo taisyklėse) nurodoma, jog, teikiant būsto ir privačius kreditus, pripažįstamos visų rūšių pajamos. Taigi iš esmės vidiniais Banko teisės aktais nėra tiesiogiai įtvirtinto draudimo tvariomis pripažinti tam tikras rūšis pajamų, gaunamų Banko privačių klientų, teikiančių paraiškas dėl būsto paskolų išdavimo, tačiau, remiantis Banko pateiktais paaiškinimais, Bankas, atlikdamas kliento kreditingumo vertinimo procedūras bei vertindamas asmens (šeimos) pajams, asmens gaunamos šalpos neįgalumo pensijos tvariomis pajamomis nepripažįsta.

Pažymėtina, kad, remiantis Nuostatų 20.3 papunkčio nuostatomis, Bankui yra suteikta diskrecija spręsti, kokios kredito gavėjo pajamos yra laikomos tvariomis. Pagal Banko Kreditingumo vertinimo taisyklės, į kredito gavėjo tvarias pajamas neįskaičiuojama asmens neįgalumo pensija. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos bankas, Tarnybai teikdamas nuomonę dėl asmens šalpos neįgalumo pensijos pripažinimo tvariomis pajamomis, nurodė, jog CPK 739 straipsnyje nustatytas reguliavimas, t. y. nuostatos, nustatančios apribojimą išieškoti iš skolininko išmokų, mokamų pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymą, ir kitų tikslinių socialinių išmokų, pašalpų ir kompensacijų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nepasiturinčių gyventojų socialinei paramai, neturėtų būti siejamas su tvarių pajamų nustatymu. Lietuvos banko nuomone, bendru atveju, įvertinus visas aplinkybes, šalpos pensija gali būti laikoma tvariomis pajamomis, tačiau, atliekant kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, pajamų tvarumas nustatomas, įvertinus visas individualias aplinkybes.

Šalpos pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad šio įstatymo tikslas – nustatyti mėnesines pinigines išmokas, užtikrinančias minimalias pajamas asmenims, atitinkantiems šiame įstatyme nustatytas sąlygas neįgalumo, netekto darbingumo ir senatvės atvejais, taip pat mėnesines pinigines išmokas mirusiojo vaikams (įvaikiams). Atkreiptinas dėmesys, kad asmens šalpos neįgalumo pensija, mokama asmeniui kas mėnesį, yra stabilus asmens pajamų šaltinis, kuriuo valstybė siekia

kompensuoti asmeniui jo patiriamą pajamų netekimą dėl netekto darbingumo (negalios) bei užtikrinti pragyvenimo šaltinį. Teisę gauti šalpos neįgalumo pensiją turi asmenys, kuriems nustatytas sunkus, vidutinis ar lengvas neįgalumas (Šalpos pensijų įstatymo 5 str. 1 p.). Šalpos neįgalumo pensijos dydis, mokamas asmeniui su negalia, apskaičiuojamas, atsižvelgiant į asmens netekto darbingumo dydį procentais (Šalpos pensijų įstatymo 8 str.). Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Konvencijoje įtvirtintą negalios sąvoką, prie neįgaliųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtėmis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis. Taigi šalpos neįgalumo pensijos mokėjimas yra sietinas su ilgalaikiu apribojimu asmeniui dalyvauti visuomeniniame gyvenime, įskaitant ir gebėjimą dalyvauti darbo rinkoje. Minėtos pajamos negali būti traktuojamos tik kaip papildoma kompensacija asmeniui jo gydymo išlaidoms, vaistams ir pan. padengti. Šalpos neįgalumo pensija (kaip ir nagrinėjamu Pareiškėjos atveju) neretai yra pagrindinis ir vienas iš stabiliausių asmenų, turinčių negalią, pajamų šaltinis. Šios pajamos asmeniui paprastai mokamos ilgą laiką (šalpos išmoka skiriama laikotarpiui, kurį šalpos išmokos gavėjas turi teisę gauti šią išmoką (Šalpos pensijų įstatymo 16 str. 2 d.), todėl tokių pajamų turėjimas yra tikėtinas visą paskolos grąžinimo laikotarpį. Pateiktoje Lietuvos banko nuomonėje nurodoma, kad, nepaisant aplinkybės, jog iš šalpos pensijų, remiantis CPK nuostatomis, išieškojimas negalimas, ši CPK nuostata savaime negalėtų būti laikoma pakankamu pagrindu, atsisakant šalpos neįgalumo pensiją laikyti tvariomis pajamomis.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, konstatuotina, kad visais atvejais, atsisakant asmens šalpos neįgalumo pensiją įtraukti į tvarias pajamas, vertinant asmens kreditingumo lygį, priverčiama asmenis, turinčius negalią, atsidurti žymiai blogesnėje padėtyje, nei asmenis, kurie yra darbingi ir gauna darbo užmokestį arba kitas jiems prilyginamas pajamas. Bankui *a priori* atsisakant tokias pajamas įskaičiuoti į bendras asmens (šeimos) pajamas, iš kurių asmuo ateityje mokės kredito įmokas bankui, be pagrindo ribojama asmenų, turinčių negalią, teisė gauti būsto paskolą.

Lygių galimybių kontrolierius, remdamasis pirmiau nurodytomis aplinkybėmis bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, rekomenduoja Bankui, vertinant asmens kreditingumą, individualiai atsižvelgus į visas asmens kreditingumo vertinimui reikšmingas aplinkybes, sudaryti galimybę asmens šalpos neįgalumo pensiją priskirti prie tvarių pajamų.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsnio 2 dalimi, 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 29 straipsnio 4 dalimi, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytam pažeidimui.
2. Įpareigoti Banko vadovą išnagrinėti siūlymą sudaryti galimybę asmens šalpos neįgalumo pensiją priskirti prie tvarių pajamų ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.
3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Banko administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierė,
pavaduojanti lygių galimybių kontrolierių

Milda Vainiutė